

Jan Sturm

Van de Voorzitter a.i.

De plannen voor de themabijeenkomst in het na-jaar van 1993 zijn inmiddels al zo concreet en de afspraken zo duidelijk, dat ik het aandurf de themabijeenkomst al in zo'n vroeg stadium vrij gedetailleerd aan te kondigen. (Voor mij is het althans erg vroeg eind mei 1993, maar voor de actuele lezeres zal de zomervakantie wellicht al grotendeels voorbij zijn, als ze dit leest.)

Ik denk dat het bestuur inhoudelijk een aantrekkelijk onderwerp heeft gekozen en dat Mariëtte Hoogeveen namens het bestuur een interessante uitwerking heeft bedacht:

LEREN SCHRIJVEN

MET

TEKSTBESPREKINGEN

Langzamerhand raakt ook in Nederland de tekstbespreking op kleine schaal ingeburgerd in het stelonderwijs. Als werkvorm is de tekstbespreking onder de aanduiding writing conference de laatste tien jaar in de Verenigde Staten tot grote bloei gekomen. Het achterliggende principe is eenvoudig: een schrijfster bespreekt de verschillende versies van een tekst in wording met een ander en gebruikt de inhoud van de tekstbespreking als basis voor nieuwe versies van die tekst. Onder 'versie van een tekst' kan veel verstaan worden, uiteenlopend van 'een idee in het hoofd van de schrijfster over de tekst in wording', een kladje met de uitkomsten van een brainstorm, een schema en een kladtekst tot een bijna definitieve tekst. Het zal duidelijk zijn dat het aantal tekstbesprekingen rond één tekst, onder andere afhankelijk van het aantal versies dat een schrijfster produceert, ook sterk uiteen kan lopen.

Met wie voert een schrijfster haar tekstbesprekingen? Ook dat kan afhankelijk van de omstandigheden weer variëren: met haar docent, met een oudere medeleerling die 'geschoold' is in het tekstbespreken of met een medeleerling uit haar

klas. Als je in de rijke Amerikaanse literatuur over dit onderwerp beschrijvingen van tekstbesprekingen leest, kan dat gaan om een docent in het basisonderwijs die in een hoekje van haar klas korte tekstbesprekingen van soms maar een paar minuten met haar leerlingen voert of om een docent uit het voortgezet onderwijs die tekstbesprekingen tussen medeleerlingen organiseert of die zelf wat langere tekstbesprekingen houdt met haar leerlingen buiten de les om. Maar je vindt ook beschrijvingen van tekstbesprekingen in de zogenaamde writing centers die je inmiddels op heel wat Amerikaanse scholen voor voortgezet en hoger onderwijs tegen kunt komen. Dan gaat het om tamelijk grootschalige voorzieningen waarin zogenaamde tutoren, geschoolde oudere jaars of docenten in opleiding, onder supervisie van een docent de tekstbesprekingen voeren.

De Amerikaanse praktijk van tekstbespreken is dus zeer gevarieerd en kennelijk makkelijk aan te passen aan de onderwijskundige omstandigheden. Hoewel de ontwikkeling van de tekstbespreking typisch een vakdidactische is (geweest), gebaseerd op praktijktheorieën van docenten, is er inmiddels een niet onaanzienlijke reeks wetenschappelijke onderbouwingen voor de tekstbesprekingen ontworpen en in onderzoek getoetst.

Effectonderzoek bij leerlingen naar toegenomen schrijfvaardigheid is bij deze aanpak zo mogelijk nog moeilijker dan bij een traditionele aanpak van het stelonderwijs. Is het bij de laatste aanpak al vrijwel onmogelijk een toets te ontwerpen die recht doet aan de complexiteit van het schrijfproces en die aansluit op het gegeven onderwijs, dan zal het bij de nieuwe aanpak helemaal een toer zijn die meer mislukkingen dan succes in zich bergt. Dat zal wel de reden zijn dat er weinig effectonderzoek op dit terrein bekend is. Wel is er evaluatieonderzoek uitgevoerd dat onder andere aantoonde dat de betrokkenen bij zo'n tekstbesprekingsaanpak erg tevreden zijn over wat ze geleerd hebben.

Zoals al aangegeven: zo'n rijke bron aan ervaringen als in Amerika hebben we hier in Nederland niet, maar we kunnen wel over een voldoende breed terrein mensen over hun ervaringen met tekstbesprekingen laten vertellen om een grote doelgroep van docenten een interessant programma te bieden. Als alles lukt, komt het volgende in ieder geval aan bod.

1. Er is in de afgelopen jaren een 'tekstverwerkingsprogramma' voor het **basisonderwijs** ontwikkeld dat ondersteuning biedt bij het steldonderwijs en dat onder andere geprobeerd heeft gebruik te maken van technieken voor tekstbespreking. Het programma is inmiddels op een aantal basisscholen 'uitgeprobeerd'. Ervaringen daarmee zullen op de themamiddag gepresenteerd worden, zo mogelijk ook door de betrokken docenten.
2. In diezelfde afgelopen jaren is er samen met verschillende basisscholen een handleiding voor steldonderwijs gemaakt. De handleiding baseert zich enerzijds op een zogenaamd fasemodel voor schrijfonderwijs en probeert anderzijds heel concreet de tekstbespreking te introduceren. Ook hierover zullen ervaringen gepresenteerd worden op de themamiddag, zo mogelijk ook weer door betrokken docenten zelf.
3. Tenminste één Pabodocent Nederlands heeft zijn studenten op hun stagescholen laten werken met (delen van) het zo juist genoemde tekstverwerkingsprogramma en (van) de ook net genoemde handleiding. We hopen dat ze op de themamiddag over hun ervaringen daarmee willen komen vertellen.
4. Aan de Nijmeegse universiteit is de laatste jaren hard gewerkt aan een schrijfvaardigheidsprogramma voor eerste en tweedejaars studenten, waarin de tekstbespreking een zeer centrale rol speelt. Groepjes van 2 à 4 tweedejaars studenten worden toegewezen aan een mentor uit het derde jaar. De tweedejaars studenten hebben in hun eerste jaar al kennis gemaakt met de 'theorie' en de praktijk van tekstbesprekingen. De praktijkervaring hebben ze opgedaan aan de hand van zogenaamde maatresponse: medestudenten hebben gereageerd op hun teksten in wording. Ook hebben ze tekstbesprekingen gevoerd met hun docent.
De mentoren hebben aan het eind van hun tweede jaar een intensieve scholing gevolgd in tekstbespreking. Elke mentor, gesuperviseerd door een docent, organiseert nu een zogenaamd Scriptorium: een reeks individuele tekstbesprekingen volgens een bepaald model voor haar/zijn groepje studentschrijvers. Zowel de mentor als de studentschrijvers maken verslagen van de tekstbesprekingen en documenteren

het schrijfproces. Alle versies die studentschrijvers produceren worden opgeslagen; daarnaast schrijven de studentschrijvers verantwoordingen over hun herschrijvingen. Zo ontstaat, in de vorm van een dossier, een uitvoerige documentatie over het schrijfproces en leerervaringen van de studentschrijvers. De cursus wordt afgesloten met een dossieronderzoek.

Op de themabijeenkomst zullen mentoren en studentschrijvers rapporteren over hun ervaringen, over praktische problemen en oplossingen daarvoor.

We hopen er zo in te slagen een breed aanbod van praktijkervaringen op de themabijeenkomst te doen presenteren. Piet-Hein van de Ven, die als universitair docent heel nauw bij de opzet en uitwerking van het Nijmeegs Scriptorium betrokken is en die medeauteur is van het hoofdstuk over voortgezet schrijfonderwijs in het handboek *Taaldidactiek aan de basis*, is bereid gevonden om de themabijeenkomst in te leiden en alle presentaties in te kaderen. Wie het ontgaan is: van de hand van Piet-Hein van de Ven verschenen onlangs twee artikelen over schrijfonderwijs in *Moer*. Het eerste onder de titel *Naar aanleiding van uw schrijven* in nummer 1992: 8; het tweede in nummer 1993: 1 onder de titel *Schrijven als sociaal proces*. In het eerste kritiseert hij het zeer populaire schrijfprocesmodel van de Amerikanen Flower & Hayes. In het tweede presenteert hij een eigen schrijfprocesmodel, waarin de tekstbespreking, zij het in wat verdeckte vorm, een belangrijke rol speelt.

En om het allemaal nog spannender te maken: de *Moer*recensenten Els Schellekens en Heleen van der Straaten beginnen hun bespreking van het hoofdstuk van Mariëtte Hoogeveen en Piet-Hein van de Ven over *Voortgezet schrijven* in de laatste druk van *Taaldidactiek aan de basis* met de verzuchting: 'Een verademing. De auteurs zijn erin geslaagd een praktisch artikel te schrijven waarin de aandacht vooral uitgaat naar het schrijfproces'.

Het is overigens zeker niet de bedoeling dat de deelnemers aan de themabijeenkomst alleen maar zullen zitten luisteren en kijken. Een belangrijk deel van de tijd wordt ingeruimd voor doen: zelf een tekst schrijven en zelf tekstbesprekingen met een collega houden.

Nu alvast nog wat praktische informatie. De themabijeenkomst wordt gehouden op

WOENSDAGMIDDAG

27 OKTOBER 1993

13.30 16.30

in de

**Domstadacademie
Koningsbergerstraat
Utrecht**

PAK JE AGENDA ! BLOKKEER DIE DATUM NU AL!

Aansluitend aan de themabijeenkomst vindt de na-jaarsledenvergadering plaats.

Als je je voor de themabijeenkomst aanmeldt bij het bureau van de VON, krijg je het programma tijdig toegestuurd. Als je vermeldt dat je ook de ledenvergadering wilt bijwonen krijg je daarvoor ook tijdig de vergaderstukken toegestuurd.

Utrecht ligt centraal en de Domstadacademie ligt maar op 9 minuten lopen van de *achteruitgang*, aan het Jaarbeursplein, van het Centraal Station in Utrecht.

(Voor wie het nog niet weet: Als je de trap afkomt, steek je schuin naar rechts het Jaarbeursplein over; dan steek je de brede verkeersweg over die erlangs loopt (de Croeselaan) en ga je naar rechts. Na ongeveer 50 meter ga je links de Graad van Roggenweg in. Rechts van je loopt de trambaan. De eerste, beveiligde oversteek gebruik je. Ongeveer in het verlengde daarvan ligt de Koningsbergerstraat. De Domstadacademie ligt aan de linker kant.)

Voor wie zo nieuwsgierig is geworden naar tekstbesprekingsaanpak dat zij niet meer wachten kan tot de themabijeenkomst in oktober, geef ik hieronder een heel kort literatuurlijstje. Ik geef de titels van 4 readers die tezamen zo'n dikke 50 artikelen bevatten en van een boek, dat vooral ingaat op de tekstbespreking als werkvorm. Het lijstje is louter bedoeld als oriëntatie of als ingang tot een eigen literatuurspeurtocht.

Anson, C. M. (ed.), *Writing and Response; Theory, Practice, and Research*. Urbana, Ill., NCTE 1989.

Farrell, P. B. (ed.), *The High School Writing Center; Establishing and Maintaining One*. Urbana, Ill, NCTE 1989.

Harris, M., *Teaching One-to-One: The Writing Conference*. Urbana, Ill., NCTE 1986.

Lawson, B., S.S. Ryan, W.R. Winterowd, *Encountering Student Texts; Interpretive Issues in Reading Student Writing*. Urbana, Ill., NCTE 1989.

Olson, G.A. (ed.), *Writing Centers; Theory and Administration*. Urbana, Ill., NCTE 1984.

Ik hoop dat het bestuur veel VON'ners en andere belangstellenden zal kunnen verwelkomen op deze themabijeenkomst.

Uit het VON-bestuur zou nog wel het een en ander te melden zijn, maar dat zout ik op tot een volgende keer. Ik hoop dan iets te kunnen vertellen over de contacten van het bestuur met het procesmanagement Basisvorming en met de Revisiecommissie Eindexamenprogramma Nederlands mavo/vbo. Dat zijn wellicht niet zulke vrolijke verhalen, maar ze geven wel inzicht in wat ons allemaal te wachten staat. Intussen hoop ik dat elke VON'ner heerlijk van haar/zijn vakantie aan het genieten is.